

Folkloristid jäädvustasid Hiiumaal kooliõpilaste pärimust

Oktoobri esimesel nädalal külastasid Hiiumaa kooliõpilasi Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristid Anneli Baran, Astrid Tuisk, Piret Voolaid ja fotograaf Alar Madisson, kes intervjueerisid eri astmete kooliõpilasi, filmisid ja fotograferisid nooremate laste mängutraditsiooni. Koolipärimuse jäädvustamiseks valiti välja kolm kooli: Kärkla Ühisgümnaasium, Käina Gümnaasium ja Lauka Põhikool.

Kooliõpilased on eesti folkloristide huviorbiidis olnud varemgi. Juba 1920. aastatel leidis aset Tartu Ülikooli esimese rahvaluuleprofessori Walter Andersoni ellu kutsutud lastelaulude kogumine. 1931.–32. aastal toimusid lastehirmutiste, 1934.–35. aastal laste- ja rahvamängude ning 1938.–1939. aastal kohapärimuse kogumise võistlus, mis viidi läbi kooliõpetajate ja õpilaste kaasabil. Nende vaade oli aga enamasti suunatud minevikku, õpilastel paluti küsitleda vanemaid ja vanavanemaid.

Süsteemsemalt hakati Eestis laste- ja noortefolkloori koguma ning analüüsima alates 1970. aastaist, mitmel korral on toimunud üleriigilisi koolipärimuse kogumise võistlusi, viimased suurokogumised leidsid aset 1992. ja 2007. aastal, eraldi kogu Eestit hõlmav lasteaiapärimuse kogumine leidis aset 2011. aastal. Meretaguste piirkondade, sh Hiiumaa õppeasutused on suurematest kogumisaktsioonidest osa võtnud vähe. 1992. aasta koolipärimuse kogumisvõistlusel osales kõigest paar Kärkla Keskkooli õpilast, 2007. aastal korraldatud üleriigilisest koolipärimuse kogumise võistlusest (koduleht <http://www.folklore.ee/kp/2007/>) võtsid tulemuslikult osa taas ainult Kärkla Ühisgümnaasiumi õpilased (õpetajate Tiit Heldema, Maimo Hõbessaare ja Ruth Alase juhendamisel vastas

*Käina Gümnaasiumi tüdrukud folkloristidele kummikeksu meistriklasi demonstreerimas.
Alar Madissoni foto 2012.*

Folkloristid Piret Voolaid, Astrid Tuisk ja Anneli Baran Kõrgessaare VAK Noortekeskuses õpilasi intervjuerimas. Alar Madissoni foto 2012.

mahukale küsitluskavale 121 õpilast, ühtekokku saadeti rahvaluulearhiivi 626 lehekülge pärimust), seetõttu oli õigustatud korraldada Hiiumaal viis aastat hiljem süvendatud frontaalne järelkogumine, et jälgida tänapäeva Hiiumaa laste- ja noortepärimuse kaudu järjepidevuse ja uuenduste osakaalu ning tuvastada kohalikku eripära.

Seekordse koolipärimuse ekspeditsiooni esimesel päeval külastati Käina Gümnaasiumi, kus intervjueriti kolmanda, neljanda ja kaheksanda klassi õpilasi. Väärtuslikku teavet saadi eelkõige nooremate mängutraditsioonidest. Kolmanda ja neljanda klassi õpilased tutvustasid folkloristidele oma mängupagasit, mis oli silmapaistev erinevate liikumismängude rikkuse poolest. Oktoobri alguse kohta harukordselt soe ja päikseline ilm aitas kaasa, et lapsed kooliõues oma loomulikus ümbruses mängisid suure lusti ja rõõmuga videolindile nii lihtsamad tagaajamis- ja peitusmängud (nt “Uka-uka, mina prii!”, “Haned, luiged, tulge koju!”) kui ka suuremat osavust ja meisterlikkust nõudvad hüppe- ja keksumängud (nt rohkem tüdrukute seas levinud kummikeks). Kuigi infotehnoloogiaajastul on suur osa mängutraditsioonist kolinud virtuaalkeskonda, tunnevad Hiiumaa lapsed hästi oma emade-isade lapsepõlvemänge ja ka mängivad neid. Ühtlasi ei jää noored puutumata uutest maailma moevooludest, just seda kinnitasid Käina poisid, kes täiesti spontaanselt löid keset jutuaajamist tantsu lahti mobiiltelefonis mängima hakanud Lõuna-Korea artisti Psy selle sügise megahiti “Gangnam Style” saatel.

Varem kokku lepitud külaskäik Lauka Põhikooli jäi kogu päev väldanud ootamatu elektrikatkestuse tõttu ära, kuid Viskoosas Kõrgessaare VAK Noortekeskuses õnnestus paarikümne Lauka õpilasega kohtuda lausa kahel päeval. Õpilased teadsid pajatada rohkelt nalju ja anekdoote, mitmesuguseid kummituslugusid, paikkondlikke muistendeid (nt Ungru kivist). Ühtlasi kirjeldati hulgaliselt tubaseid ajaveetmismänge, sealhulgas erinevaid sõnamänge.

Koolipärimuse välitööde kaks viimast päeva möödusid Kärkla Ühisgümnaasiumis, kus ühe koolipäeva vältel intervjueriti eri eas õpilasi.

Teisel päeval said folkloristid osa 12. klassi korraldatud õpetajate päeva tähistamisest, mida õpetajate lahkkel loal ka pildistasime ja filmisime. Sel ajal, kui abiturientid õpetajate eest koolitunde pidasid, olid õpetajad saalis õpilaste rollis ja vaatasid 1995. aastal valminud kooliteemalist filmi “Ohtlikud mõtted” Michelle Pfeifferiga peaosas. Filmivaatamisele järgnenud lühikese arutelu järel korraldasid 12. klassi noormehed õpetajatele ETV saate “Eesti mäng” formaadis mälumängu, mis põhjustas õpetajate hulgas palju elevust ning oli ühtlasi hea näide meedia ja televisiooni mõjust tänapäeva koolitraditsioonidele.

Kõik kogutud materjalid (salvestused, fotod, videod) talletatakse Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis asuvas Eesti Rahvaluule Arhiivis. Salvestasime 20 tundi intervjuusid, tegime 600 fotot ning filmisime 15 tundi videot. Ainese põhjalikum analüüs ootab ees, uurimistulemusi tutvustatakse konverentsidel ning teaduslikes ja populaarteaduslikes ajakirjades ja kogumikes. Ainese põhjal on võimalik jälgida kogukondlikke protsesse, mis on seotud ühiskondlike ja kultuuriliste arengutega, sh infotehnoloogia, meedia ja interneti mõjudega. Ühtlasi saab tuvastada traditsiooniliste ja uute ilmingute vahekordi.

Koolipärimuse välitööd said teoks tänu programmi “Saarte pärimuslik kultuurikeskkond 2011–2014” toetusele. Meie eriline tänu Tiiu Heldemale Kärkla Ühisgümnaasiumist, Siiri Pielbergile Lauka Põhikoolist, Urve Pärnamaale Käina Gümnaasiumist, Kairi Zolotovale Kõrgessaare VAK Noortekeskusest. Aitäh kõigile õpetajatele, kes aitasid kaasa, ja kõigile õpilastele, kes olid nõus meiega vestlema ning videosse ja pildile jääma.

Piret Voolaid

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

27. septembril avas ARSi 2012./13. aasta hooaja ettekandekoosolek, kus kuulati ettekandeid India folkloristikast. Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna külalisprofessor Rabindranath Sarma (Jharkhandi ülikool, India) andis ülevaate Kirde-India folkloristikast, külalisdoktorant Purabi Baruah (North-Eastern Hill University, Shillong, India) aga Manasa jumalanna austamisega seotud rituaalidest Assamis, Kirde-Indias.

24. oktoobril andis konverents “Pildi sisse minek” tagasivaate suviste kogumisretkedele, pakkudes võimalusi jätkata ka osalt eelmise aasta koguja eetika ja valikute teemat.

Piret Õunapuu (ERM) vaatles kogujate päevikuid kui ajastut peegeldavaid dokumente. Urijapoolseid arhiivikasutuse ja tõlgendamise võimalusi käsitles Marika Alver